

RAFAEL TERPIN

Griči

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

7	GAČNIK
15	KOJCA
19	RODNE
27	V TREBUŠI RUMENO CVETI DREN
35	STRMEC
39	ČEZ PLANOTO (ŠENTVIŠKO)
47	LAŠČEK IN LOKOVEC
53	ČEPOVANSKE VRŠE
59	FRANICA
65	POLETNA NOČ
69	JLENK IN BOTANIKI
75	MOKRO – PA KAJ!
79	OBLAK
83	SKOZI KRIŽNO GORO NA KOVK
91	PO ROVTARSKIH STEZAH
97	MASORE
103	LUBNIKARJI
107	OKROG JAGRŠČ
113	ZAKOJCA
119	MIMO GREGORCA V ROBEH
125	POLETNI POREZEN
129	LOKVARSKI GRIČ PA GOVŠK TUDI
135	PREKO TREBUŠKIH GRAP
143	ČEZ JAVORNIK K SV. DUHU
147	ČEZ BEVKOV VRH K SV. PAVLU NA STRAŽI
153	ČEZ POLDANOVEC
159	SLIKARJEVA POT
165	NA SVETO GORO
171	Z LOKVARskega GRIČA K SV. IVANU V ŠEBRELJAH
175	»JEM SE«
181	PRDEJNSKI VRH
187	SAMOTE TRNOVSKEGA GOZDA
193	IZ HOTEDRŠICE V ŽIR
199	KRN
203	Z VOJSKEGA DO PODKORITARJA
209	ELIZEJSKE POLJANE NA NANOSU
215	ČEZ RAZAZIJO
221	KOŠARICA
227	TA MOŽ PIŠE NENAVADNO

Skriti slap, Gačnik; platno, akril, 60×80 cm, 2005

GAČNIK

Gačnik je ena izmed težko prehodnih – deloma neprehodnih – rovtarskih grap. Vemo, da je bila partizanom nekdanj varno zatočišče. V Gačniku so imeli urejeno skrivališče za sanitetni material, ki so ga prinašali iz Čepovana. Nekje pod Brdarjem je nekaj časa delovala strojarna. Kaj dosti več o grapi še ni bilo napisanega. Pa bi zaslužila! Že zato, ker se starejši Vojskarji radi pobahajo s trditvijo, da je bil Gačnik nekoč – po nepristopnosti in divjosti sodeč – druga najhujša grapa v Avstro-Ogrski.

To pa je že nekaj!

Osnovni podatki

Gačnik izvira na Vojskem, na višini približno 1000 m, izliva se v Trebušico pri Smodinu na nadmorski višini 225 m. Smer JV–SZ. Dolžina zračne poti je približno osem kilometrov. Pogrezne se med Upalskim in Prdejnskim vrhom (983 m). Zaselki in kmetije na levi strani grape so Robar, Brdar, Medved, Prdejnski vrh; na desni pa V Gačniku, Upale, planina Na Griču, Stata (Pstata, Pustota – 669 m), Čarjev vrh (659 m), Apenak (Apnak – 500 m). Geološke posebnosti pokrajine: okrog zaselka Vojsko in Gačnikovega izvira se izklinja tretji pokrov idrijsko-žirovskega ozemlja. Pisano podlago tvorijo spodnjetriadne kamnine in srednjetriadni langobardski sedimenti. V gačniški smeri se teren umirja v sestavo zgornjetriadnih dolomitov, apnencev in predvsem peščenjakov. Pod kmetijo Gačnik seka strugo prvi močnejši prečni prelom (SV–JZ), ki loči rabeljske sedimente od starejšega cordevoskega dolomita; ta nas odslej spremlja vse do izliva grape v Trebušico.

Sledim njegovim izviro, onim prožnim, kratkim, brkljajočim studenčkom z jelenkarske strani. Stekajo se med pisanimi peščenjakovimi griči, kjer se močvirnate trate izmenjujejo s koriti mlačne vode.

To je tisti mili, komaj rojeni Gačnik.

Kraljestvo rož me vedno opomni, naj vendar ne hodim po prašni cesti. Kmetija v dnu tihe doline; domačnost pozabljena beline ozarja temno grozljivost smrek. Hodim mimo visokega vojskarskega kozolca (910 m), ogledujem za rožami v oknih. Molčim z mislimi. Kolikokrat bi lahko razmišljal o osamelosti, če se oko ne bi ustavljalo v pisani trati, ob mirnem potoku, ki se počasi nagne, poskoči in se strmo spusti mimo nekdanj vodne žage pod brvjo v izlizado sotesko? Pesem me pobere za njim. Gačnik ponuja ušesom zven svojega najvišjega slapa. Začetek je neprikladen, grapa me izpljune; kratek umik, spust in spodaj sem. Previjam se mimo repuhovih zaplat, v zakotju strmih bregov si izbiram senčno lepoto. Voda pomirja. Svež kravjek me napoti čez peščenjakovo prodišče in pod vrkami po kolovozu do Brdarjevih starozitnosti. Gačnik grmi navzdol mimo nekdanjega mlina. Ves je odet v sladke slutnje.

Mimo oranža v močvari se vračam do resastih obronkov pod Krpcijo. Vojško je blizu. Drugič prikollesarim v Dolenjo Trebušo z neznanskimi športnimi načrti pač. Zažrem se v prašnat klanec onkraj vasi, ko se mi tja čez Trebušico odpre grapa: sama neuganjivo skrivnostna privlačnost je v njeni zajedi. Nič onéganja! Obrnem, zapeljem po francoski cesti do Smodinovega kozolca, preobujem se; z domačim človekom si o njem izmenjava spoštovanje. V obrazu tiči čudenje. Mostič in prvi tolmun. Sezujem gojzarje ... Spodnji del grape je prehoden, tja do Praga se je oviram lahko ogniti. Človek ostane sam z vodo za prvim ovinkom. Pesem, ki ostaja, se imenuje voda. Njene poti so neugnane. Vsiljivo jih skušam razumeti, pa čemu bi lepoti prideval preveč razuma?

Vrbe kljubujejo vsemu.

Za poskočnimi brzicami se v objemu stisnjenih sten s tremi slapovi belo ustopi Drugi prag. Prvič ga, norec, oblezem po levem bregu, ki mu nagaja kot hud jezik nabrušena previsna pregrada. Piham v spolzek breg. Potem premagam skalno trdino. Naredim posnetek: na kamnitem pomolu, sto petdeset metrov nad zamaknjenim grgranjem vode, moker od potu. Sem bil že kdaj dlje od ljudi?

Trmast sem. Pririnem se daleč mimo Statarske vode v Gačnikovo drobovje. Zaustavi me razbit, z vseh strani solzav, z mastnicami obraščen kotel; vanj se grapa spušča v širokem slapu iz črne soteske. Tolmuni si med razsežnimi kladami podajajo roke. Grozljivo. Samota je dopolnjena. Ven! mi kriči preplašena mladostniška duša. Gamsove police nad slapom še ne poznam, zato se ihtavo zažrem v strme žlebove, da se nekako le dokopljem do zaraslih Statarskih senožeti. Bučanje vode se oddaljuje do nezbledelih slutenj.

Od takrat ga s prijatelji obiskujemo vsako leto. Menda ga poznamo skoraj do zadnje kaplje, verjetno tudi zaradi sodobne civilizacije, ki je tukaj ni mogoče

videti niti slišati ali kako drugače zaznati. Vanj vandramo po sproščenost, vračamo se z zajetnim plenom razrešenih človeških občutij. Tedaj nas navdaja skoraj popoln občutek sitosti. Skrivnosti, ki so nas leto za letom gnale vanj, so večji del razkrite. Gačnik nas je sprejel kot prijatelje. Zdaj smo si domači.

Načeli smo ga z obeh koncev. Vojskarski nam je bil vedno priročnejši. Brdarjev udor v desno je svojevrstna poskočnica, posebno, kadar stojiš na izpostavljenem robu desnega gačniškega brega in v pomladnih željah iščeš drzno Poldanovčevo senco tam čez strešno slamo ... Brdarjev konec grape je ljubek; mir se izmenjava s kratkimi, jezavimi brzicami, zajeda, pod skalo zahrbtno potisnjen tolmun, s kamnitimi bloki naložena desna stran, zavoji leno tekoče vode, raki, raki. Zagazimo v zelen Brdarjev prod, bregova sta obdarjena z vrbami. Ovinek v desno, voda v hitrih curkih zaklokoče in se v zasenčenem tolmunu penasto razporeja v nenehno ponavljajoče se kroge. Nenaden prehod najdemo skozi votlino po napitem prislonjenem deblu. Svetloba z več strani rojeva bisere. Prijeten jamski hlad pogrešamo na dišečem Gričarskemrodu. Žge, žge.

Široko razprostrta sončna luč nosi pogled do Upalskega roba, pod njim v neredu leže težke razbitine kamnite ladje. Goljave napljavljajo na tisoče pregretilih vonjav. Uhojene sledi so obrasle trave. Gričarski prod je zadnji košček grape, kjer nas sonce oblije v pravi poletni vročini. Dolina je odprta in svetla, voda navidez ne skriva zahrbtnosti. Širina videnega nas navdaja s pretirano veselostjo. Razigrani počenemo v senco. A čuj! Malo prej oddaljeno bobnenje se razraste v pisano lestvico divjih zvokov. Stopimo v tisto smer: Zasuk v sivem žlebu, spust in ponor v naglo odmikajočo se globino. Tema. Mirni, igrivi Gačnik zabučil v to skalno vrzel. V njej si ustvarja čuda. Iz turkiznih kotlic, globokih, hladnih, si izvija pot v prepadne žlebove. Samo navzdol ga požira. Prvi Gačnikov prag! Kako smo obstali, kako smo sedli, kako smo se oprijeli krivoraslega gabra.

Tudi iz slepega spoštovanja smo nekajkrat nadaljevali s precejšnjim ovinikom, preden smo se razgreti spuščali v Veliki kanjon. Kdo bi tedaj vedel, da smo pri tem izpuščali plitek okrogel tolmun pod Prvim pragom, slapič, ki pada vanj, Zale brzice pod njim in celo iz slečnate tesni v nenadno luč spuščajoči se Macesnov slap!

Nečesa se odlično spominjam. Kaj ni bila pravljica? Z Ivanom se spoštljivo ogibava častitljivim prepadam Velikega kanjona, išoč dostop vanj. Samota v vročem poletnem soncu je popolna. Cmariva se po kamnitih pregradah, ki nama stopajo na pot. Nekaj deset metrov pod nama v hladni senci sladko poje voda. Malce smešen je spomin, na kaj sva mislila, ko nama je na uho prineslo zvončkljanje. Prav tu! Povzpneva se na enega izmed hrbtov, tedaj že

nizko v grapi; oprijemajoč se za jesenje, obstaneva na pol skrita. Stoj! Kam bi z jezikom! Pred nama je bilo nenavadno srečanje, čigar podoba bo jedkala v dušo najbolj surova spoznanja. Pasla je drobnico, nekaj žejnih ovc. Prignala jih je k izviru. Staro, izsušeno žensko bitje, odeto v cape, bosih, krivih nog, s pisano bisago čez ramena. S svojo razdejano podobo nama je govorila o življenjski revščini, vendar sva, vznesena od presenečenja, izluščila klenost in samostojnost sredi popolnoma neradodarne prirode. Menda sva tedaj imela v mislih preproste stvari: svinčnik, vezalke, sardine. Celo kos kruha se nama je videl pregrešen. Majhna in kriva je krevsala ob ovcah. Kako čuden, brezokusen občutek prenažrtosti se naju je polotil, ko sva zdrknila k vodi! Od tedaj spada brezobzirna podoba človeške slikovitosti v Gačnik in nikamor drugam. Ženske pa tam ne bo več.

Leto za tem najdemo s Slavko in Živkom mnogo bližji pristop v Veliki kanjon. S stranskim pritokom vpademo k Slapu pod Oknom. Njegov tolmun, stisnjen v prelomni luknji pod prevotleno steno, mora biti, črn, kakršen je, silno globok. Spodaj se grapa razširi na nekaj metrov. Pod lilastimi ostenji se je nabralo skalnatih blokov. Obraščeni v zeleno odpirajo zelo neroden prehod. Običajno je tu čez res najtežje pretovoriti Jelkovo fotokramarijo. Njegov nahrbtnik je z vsemi skrbno izbranimi vrečkami vreden globoke pozornosti.

Gačnik se umiri med velikanskimi repuhovimi listi. Trikrat bredemo. Večji si manjše nalože na hrbet in še kratke hlače si zavihajo. Na koncu ozkonebne soteske nam Jože pove, da imamo opraviti z razsežnim prelomom v popolnoma dolgočasni kamenini. Ja, kimamo in se zalezemo v Črno ožino, ki jo na najprikladnejšem mestu preskočimo. Dvojni kotličast zavoj do objokane grape z desne smo doslej prestopili le dvakrat, vedno v suši. Voda se obrne v staro smer, za visoko rušnato skalo smo na majhnem prodišču. Tu smo lani prespali dve noči. Kraj je prijetno skrit pod rumeno steno, ležišča je raznesla pomladna povodenj, majhen, miren koticček, ki ga budi v živahnejši ritem le grgranje bližnjega slapu. Podenj se splazimo skozi predrtino v pragu. Lep, pršljiv je; njegov tolmun je gladko izrisan; kdo ve, koliko vode se vrtniči v njem. Tolmune pod zmeraj osončeno Belo steno prečimo čez desno lusko. Mostišče preskočimo. Sonce mrkne in nas zlepa več ne najde.

Skozi razraščeno vrbovje se nekoč pretaknem do izlizane soteske, kjer se začanja Gačnikova najtemeljitejša melodija. S State navzdol vijugavo utrta steza se prebije čez vodo in se v okljukah povzpenja k Medvedu v Prdejnskem vrhu. V bližini poti spomin na človeka: majhen, grobo vklesan, rdeče pobarvan napis. Ves svež in mlad je. O prerani smrti govori. Koliko grobsti je bilo v roki, ki je klesala v kamen, razmišljam, oprezujoč v zeleno samoto. Nič blag ni mogel biti, Gačnik!

Mali kanjon je za naše možnosti neprehoden, lahko pa nam je priti do njegovega izstopa. Ves je ozek. Globoko zajeden silak v nevidnem slapu dere v majhno, do štiri ali pet metrov globoko kotlico, iz nje preko tankega pretina v spodnjo, visoko bokano kapelo; napol zasuto jo je mogoče ob steni prebresti in potem, premražen, obrnjen k soncu, poiskati vedrino v rumeno-zelenih krošnjah.

Pustim mu male skrivnosti, ki jih še skriva v nedrih.

Studenčkov slap je velikan, ki mu radi stopimo na čelo. Njegove globine zrejo v neznanu. Previdno se spuščamo po prepadni drči, varujemo drug drugega. Gabri so nam v pomoč. Njegovo, v oranžno okraštih prepadih izlizano, visokoraslo pojavo smo imenovali po edinem hladnem gačniškem izvirku, ki mu prisolzi izpod strahovitih stopal. S tesnobo se oziramo k njegovi, globoko ujedeni visokosti. Napenja nam vrat, a jezik nam veže v molčanje. Divjina je brezmejna. Odhajamo z občutkom bežečega. Skalna pregrada, sama od sebe vabi proč od Velike črne soteske in Grdih kotlic. Strahota prežeče teme odbija; Grde kotlice se začno z razbrzdanim ponorom v večno senco in končajo s slapom pod Gamsovo polico. Z Zmagom si privoščiva grozljivo doživetje: od slapu navzgor se povzpneva na skalo, ki se je nekoč zagostila v ožini. Zajahava jo. Pod nama po izdolbenih kljukah dere voda, da se potlej igrivo preobrne v slap. Pravljičica teče dalje: tolmun pod slapom namreč seka na dvoje visoka piramidna pečina, vrh nje pa meditirata Jelko in Živko, naša fotografa. Veličastno! Brezglavo!

Nižje se v ogromnih veznih posodah pretaka Labirint. Voda si vsaj v suši ne izbira najkrajše poti, rajši rine vstran in se v nevidnem padcu požene nazaj v prelomno smer. Na silvestrovo si dovolim prestopiti srednjo kotlico v Labirintu, ki ji pod plastjo ledu ne vem turkiznega dna. Pred mano vstaja poleti nedostopen slapič, ves korenjaško obit v kamen in led.

Zimski slap nad Zelenim kotlom ve za občutek preteče nevarnosti. Kotel je zalito dno silnega brezna, okovano v ledeno okrasje z gibljivim zelenim očesom. Koliko časa nam vzame vsakokrat, kadar se dokopljemo k njegovim nogam!

Predlanskim¹ nam je zmešal vse štrene. Divjina ureza nas je uročila. Nikoli si ne bomo na čistem, čemu smo takrat že nad Kotlom začeli iskati Gamsovo polico, edini prehod k Studenčkovemu slapu. Ravnali smo se po svetu, zato nas je zavedlo v višino. Dolge prečne grede so nas silile navzgor. Nenaden pogled v divjino ubeglega nas je hudo razburil; neodločni, jezni in nepotešeni smo se v pojemajočem nalivu le težko prebili do State ... Od Zelenega kotla navzdol

¹ Mišljeno je leto 1972.

postane nadvse dobrodošlo srečanje, ko v Gačnik priteče Statarska grapa, ki je pravzaprav Gačnikov edini večji pritok. Polna apnenca si voda gradi čudovite zgradbe, polne lukenj, predorov, mostičkov in jezikov. Zelena je, zelena. Slapiči so poredno tanki, bogato obloženi z mahom. Na silvestrovo vpademo vanjo z apenaške strani.

Leto poprej odkrijemo njen gornji del, in sicer po nevihtni noči, ki jo prav blizu prebivakiramo, delno v spalni vreči, delno skrčeni pod bližnjim previsom. Jutro tedaj prinese odrešitev. Z Jožetom skočiva do drugega statarskega slapu in naivno misleč, da potok nima imena, v prešernem razpoloženju sklepeva: vodo bo krstil Jelko s svojo prvo izgovorjeno besedo! Pokličeva ga. Čaka va ga. Prikaže se. Molčeeč, previden, naježen v slutnji eksplozije se trdo ustopi sredi curljave divjine, izpusti sapo in izrazi svoje občudovanje, kajpak z očitnim cerkljanskim naglasom: »Orčinel!« Smeh je zdrav! si dajeva duška.

Na silvestrovo, za najimenitnejši zaključek leta, splezam nad slapiče. Ves iz sebe sem ob spoznanju, da je prav ta voda včasih vrtela kolo apenaškega mli na. Njegovo, v skalo utrjeno okostje izpričuje nenavadno moč. Kaj so tu mleli, ti nenadkriljivo samosvoji ljudje? Trebušarji, vajeni vsega, dokaj mirno povedo, da zase in za kmetiji v Čarjevem vrhu in na Stati (Na pustoti). Od stavb je ostalo bore malo. Stato je zažgala strela. Ljudje so šli nekam na Štajersko. Tudi iz Apenaka in Čarjevega vrha se je življenje že davno izteklo drugam. Hiše so se sesule, bezeg je porasel notranjščino, v kamenju so se zaredile kače. Okorno zidani četverkotniki, čepeči na prikladnih mestih, govorijo z razbeljeno belino o drugačnem bivanju, ki se je v tem odmaknjenem svetu nekoč rojevalo in odmiralo. Prijetna je zgodnja pomlad v Čarjevem vrhu. Hiša z dvema, za glavo velikima okencema na čelni strani ni mogla biti najprijetnejše bivališče, zato pa so si znali ljudje z vso ljubeznijo in iznajdljivostjo urediti dvorišče: malo, branjeno s treh strani, odprto k soncu. O, koliko sonca! Bi jim smeli biti nevoščljivi zaradi pogleda na množico trebušarskih grap?

Preteklo bo še nekaj let, ko bo v tej samoti sameval Gačnik sam.

Z Orčinelo zaključujemo. Do Drugega praga je le razkorak: vmes je skrivnosten tolmun, ki si svetlobo krade s skalnatih obokov, potem je tu naš posrečen bivak izpred dveh let, tik nad slapovi pa je še šestilniško okrogla kotlica; v sončnem kraju je pač vdolbena za posebne namene, ki smo jih, prepoteni, vsaj enkrat dobro razumeli. Vračamo se. Morda po vodi k Smodinu, morda k Medvedu? Si poiščemo daljni Brdarjev kolovoz? Ne, navadno nas premamijo senožeti desnega pobočja in sonce v Trebuši. Gačnik se navidez nepristopen zapira v globel. Pod strmim Prdejnskimi vrhom zraste v neugnano, temno zajedo. Mogočne prečne stene nakazujejo strahoto padcev. Turkizni tolmun spe v senčnih kotlicah.

S statarskih meli gledamo divjino pod zlatimi senožetmi. Sprejme nas gričarska pot, vodeča s tolminske planine. V vročih meliščih prestrašimo rdeče in črne modrase. Debeli so. Nevajeni popotnikov se zvijejo v luknje. Če jih nepripravljen nenadoma srečaš na osameli stezi, padeš v agonijo. Ubijaš, a potlej ti je žal. Kaj pogoltnost izlizanih žrel v grapi in sikajoče plazenje rdečerepih rogatcev nimata ničesar opraviti z lepim? Uživati lepoto mnogih obrazov pomeni iskati mnoge načine, kako priti do njenih osvežujočih požirkov.

Ljubezen vsega obstoječega je mogoče sprejemati ponižnemu. Samozvanci so slepci. Spoznavamo majhnost, a oči nam odpre neminljiva jedrost bivajočega. Uperi nam iztegnjen prst, pokaže nam kam. Oklene se nas.

Kaj besede, kadar uhajamo iz Gačnika! Idrijca! V njej je še turkiza. Prepustimo ji, da nas razdeli po dolini.

(1973)

Razgled s Kojce; platno, akril, 90×70 cm, 2017

KOJCA

Privlekla sva se z razpotja Vrh ravni čez raztreščene in prevotlene robe nad Jesenico. Najbrž je bilo v marcu: na severu zadnji sneg, na jugu po starem žehtenča lanska trava.

Vrh. Objema naju prostranost. In neskončnost je lahko vijoličasta. Purpur je dragocenost v hladnem nebu. Misel je težak karmin.

Idrijca teče neslišno; globoko pod Rodnami. Iz modrine valovi mir, vetrič, ki veje od zadnjega snega sem, je prijatelj. Poležana trava ponuja naročje, domača toplota trepeče nad zemljo. Ptica, ki preleti greben, nosi ljubo vsakdanjost.

Prebiram vse te neznanske hrbte. Grape skušam poimenovati. Kakšen vonj ponujajo skozi žarke poletne dni, kje je njih pomlad? Mar rdeči listje v gladkih kotlicah? Voda kraljuje nad Rovtarijo, grape! Okus njihovih voda, senca v sušnem poletju. Pogledi na Porezen, na Blegoš, v čistih dneh stopim k Triglavu. Storžič, Golaki. Predragi grebeni! Sledovi starih poti, zametel jih je čas. V bregih bajte.

Kako ljubeznivo zveni beseda rovtar. Kot da izgovorim v čudno sramežljivost potisnjeno in povsod pričujočo domovino. In toliko slabega smo napplekli o rovtariji. Glej! Dolinska samopašnost je neizmerna. Narod se je naphal s samovelicjem. Vsakega izmed hribovcev, ki jim pride na pot, označujejo za rovtarja. Še drage otroške duše rade pomislijo na žaljivko. V olje klešejo stopničke. Če pa se nekdo javno spomni preočitne lepote, kateri pripadamo, tedaj jim postanejo njegovo delo, življenje, jezik in njegov smeh najnerazumljivejše stvari na svetu. Zamaknejo se v senco in pogled jih ne uboga več. Ljubili bi le od daleč.

Zime so modre in daljne. Človek redko naleti na trden sneg. Bredeš mokroto ali sipino, ustaviš se na vsakem sončku, si dahneš – ohoj. Privežeš si dušo. A ni treba! Bledica je izginila z lic. Rastrosen po grebenih se pobotaš s svetom, odrešen vsega pelina zagrižeš v kos kruha, zagrebeš, stisneš v krepke dlani;

ustvarjaš iz moči, ki jo vsebuješ. Izrabiti moraš vse, kar nosiš s seboj! Sebe vendar ne moreš zaničevati. Hoj, Golaki, hoj Vojskarji!

Vendar mi s Kojce ni mogoče takoj videti škrbin nad Trebušo. Tukaj, tik pred menoj se začjenja podoba, ki se razžre. Južna pobočja so zlata, pozimi je neznaten sneg polegel rumene trave. Čez polizane Kojčine loke se je prelilo čisto zlato, v njem so začemele stare smreke, črne; nebo jih je zasejalo prav do vrha ravnega grebena, kjer se pogled prekucne v Bačo: starke, razjedene, ožgane; osušenih, pregostih krošenj. Nekaj tršatih sušic je vmes. A kakšne so! Priklonim se jim. Globoko jim morajo držati korenine, da so se obdržale v rumeni strmini, kjer ni osvežujočih izvirov. Korenine, korenine, kako so pognale!

Srhljiva je pripoved nenadno prebujenih prisposodob, o ljudeh, o prijateljih, ki jih motijo le trenutki, o dragih, ki mokrih oči poslušajo o Triglavu.

Govoriti o bedi, a ne izreči besede. Ljubiti in ne poljubljeni, ne objemati. Pokloniti se silnosti duha. Umiriti pregreto zavest neuklonljivega. Zaplavati v morje, pa se ne izgubiti. Občutljiv za bolečino trmasto vztrajati, bedeti nad sinjino, ljubiti jo v zlatem, v sivem in v črnem. Dokazati – ne dokazovati – ljubezen.

Korenine.

Sedim v rumeni travi, božam te stare bilke. Ničesar mrtvega ni naokrog. Nikjer. Vame je buhnila slika, prav tista: zlato, črno, vijoličasta slana na senčni strani, obeljene grape, zeleno nebo. Rumeno slapovje, stokrat zasekano s črnim. Hribovje objema Idrijco, Bačo, Trebušico, Sočo, Tolminko, Zadlaščico. Zbledelo je spricho zlata. V rahli motnjavi se igra z zadnjim snegom. Nebo je pustinja neodločnosti. Belo platno, obrabljeni čopiči, paleta. Neodpustljivo strogi kvadrat. Pogovarjam se z barvami in slikam v stari, zlati travi.

Samo misel je. Gore in grape so se spojile vanjo. V njej sem in se ne prepoznam. Brezpredmeten sem, ko me z brezdušno tiranijo zaobseže v strasti velikega in novega. Slikam v popolnem sijaju lastnega dela.

Pozneje sem se resnično spoprijateljil z mogočnostjo. Pri tem sem bil hvaležen, da sem se mogel ponašati vsaj s skromnostjo. Vedel sem, kaj počenjam, pa tudi slutil sem, kaj zmorem naslikati. Storil sem, kar sem mogel. Najtemeljnejše očitke si lahko navržeš le sam.

Viselo je v domači galeriji, hodili so mimo nje. Večinoma so radi stopili mimo. Vmes pa so bili moji ljudje. Čemu bi sicer slikal? Le sebi. Kojci? Kaj se da ljubezen izpovedati v dejanjih, ki niso v nobenem pogledu človeška?!

Tvezim? Tvezim. Brez potrebe pridigam. Ljubezen je obča, sreča je obča, le groza je moja in strah je tvoj.

Podobo vidim danes žaljivo revno. Misel je bila in je daleč nad njo. Kojco

nosim s seboj. Visoka je, četudi jo Porezen, ta cerkljanski trinog, gleda strašno zviška. Lahko se je z mislijo pomuditi v njenih rebrih.

Ko prideta maj in junij, se odpravim. Reka, Orehovska grapa, Vrtača, ostrižene senožeti nad hišo, tajinstveni cvetovi redkih kukavic v mladi travi (da, mačje uho seveda), bleda naglavka in salomonov pečat, prvo zlato jabolko; prostrane Rodne, vrtički dišečih vimenjakov, kukovičniki, šmarnice; čmerika in pegasta kukavica v osoji, borov gaj, žanjevec in resa pa spet ona krmežljava bleda naglavka in neizmerna vojska pegastih kukavic. Zemlja diha s polno sapo. Vetrič ... Police so odrezane z bukovskimi grapami, obilje sončne luči so si vzele zase. Domačije v Bukovskem Vrhu so orlovska gnezda. Bukovo. Cerkvica. Na desni Ravne, nekoliko zakrit Orehek, nad njim ožarjena Jesenica. Zgoraj je Kojca. Nemci, kraj s čudnim imenom, je danes ovit s preteklostjo.

V belem sije cesta. Skoraj le skok čeznjo in v kratkih kljukah v breg. S stezo me na hitro ukane. Naj! Vrhovi so zmeraj zgoraj. Borovničevje, nekaj lepih borovcev, star zdelan voznik, kucelj, v katerem si oddahnejo gore. V leskovju na pol zapuščeni seniki. Poslednja češnjeva drevesa. Trata. Hoj, kam bi stopil? Dehti, šumi, cvrči in poje! Valovi! Steza se vame, pije me, sesa me. Kukavice, čmerika, lepljivi lan, povsod natrosen veliki zali kobulček, rožnati gadnjak, rožnati dimek, krvavordeče krvomočnice, vimenjak, travnolistna perunika, šmarnice ob poti. Svet brez primere. Do pasu in čez mi sega. Če počenem, vidim vsa tisočera očesa in vse svetove. Kipim v zanosu. Izsušeni breg me počasi pobira, voznik se je ob plitvi suhi grapi potegnil strmo navzgor. Vonjave blagoslavlja in utrujajo dušo, sinjina slepi s prividi. Izginjajoči hrbti v neskončnem občutju polnosti ne nehajo s pripovedjo. Pot se zaključi v koprivah. Planem skozi ... Na planem sem. Zgoraj je le siloviti zlati lok – in črni osamelci. Med ožganimi, umirajočimi in suhimi popotniki sredi nekoč rumenega pobočja so se med zlate bilke pognale šmarnice, dopolnjene z mogočnimi šopi kojniške perunike. Tako lepoto moraš občutiti že od daleč! Koliko velikega zmoreš najti, če se skloniš k malemu. Sklonim se, upognem se. Poklekнем. Gazim to dehtečo zemljo. Peruniko obidem, šmarnic ne morem. Zelenilo spodjeda zlato. Na jesen se vidimo! Raztreščeni viharniki molčijo. Ostajajo črni ...

Koš sape, potem vrh. Zdaj naj bi se zmagoslavno ozrl k nogam – prebiram cvetke. Med njimi najdem kukavico po imenu – belkaste ročice ... V daljnih hribih srkam vijoličasto svobodo, v dnu dolin gledam žuborenje. Mimo starcev, ki so se navadili molčati. Mimo njih vidim obraze, radi bi govorili brez besed. Vrvež je tam, otroška prostodušnost. Prizrčnost čutim. Zle besede, ki jih v nevednosti bleknemo. Obnašanje vase zaverovanih. Drobne krivice. Mali nasmeški, nepričakovana ljubeznivost mimoidočega. Razumevanje, ki ga ne pričakuješ. Radost ustvarjanja. Prijatelji in pesem. Smeh. Dobra misel, ki prehitro

zbeži. Ljudje, ki jim nič ne pomeniš. Bela, pojoča platna. Nedokončana dejanja. Lastna neumnost. Bolečina. Sreče ni treba imenovati.

So poti, ki se ne srečajo.

Bube. Zakrnela čustva, otrpli pogledi, brezbarvne besede. Grenka usta. Peškoče laži. Tisti, ki jih ne vidim. Oni, ki jih nikoli ne bom poznal. Vi, ki vas bom imel rad. Ti, ki te ljubim.

(1974)